

Tillväxt

Nr 3 2020

**TILLVÄXT
10 ÅR!**

JUBILEUMSSERIE

Del 3. Skog

Nu vill alla ha en
del av skogen

Lönsamhet och inspiration
från Handelsbanken
Skog och lantbruk

MARKNAD

Apotea vill öka sina
investeringar i skogen

UTBLICK

EU:s frukt- och vingigant
betalar ett högt pris

REPORTAGET

Sjökärrets ekogård
höjer värdet på ull

Arkitekterna
Karin och Gert Wingårdh:

**”Framtiden är
att bygga i trä”**

Ha en plan för minsta barr!

Det viktigaste verktyget för en välskött och lönsam skog är varken motorsågen eller skördaren. Det allra viktigaste är skogsbruksplanen. Så att du har koll, in i minsta detalj, på hur hela din skog blir precis som du vill ha den. Idag och i framtiden. Hör av dig, så berättar vi mer.

För kontaktuppgifter och för att läsa mer om oss, se holmen.com/skog

holmen.com/skog

HOLMEN

Tillväxt

Magasinet Tillväxt ges ut fyra gånger per år av Svenska Handelsbanken AB 106 70 Stockholm telefon 08-701 10 00 (org.nr. 502007-7862)

Ansvarig utgivare: Rolf Åttingsberg
Produktion: Splay One, www.splayone.com
Redaktör: Marina Tell Eskildsen
Redaktionsråd: Lena Lundh, Stefan Mattsson, Axel af Petersens, Ulrik Wedelin, Åsa Willén, Karin M Åberg och Rolf Åttingsberg
Formgivning: Sara Bergfors, Lena Fredriksson
Korrektur: Jenny Björk
Omslagsbild: Emelie Asplund
Utgivningsbevis nr: 28 826
 ISSN 2000-5563
Tryckeri: Ruter

Kontakta oss med tips och artikelidéer på skogochlantbruk@handelsbanken.se

Magasinet trycks på Svanen- och FSC-certifierat papper. Inlagan på 100 gram Lumi Set och omslaget på 170 gram Arctic Silk. Handelsbanken förbehåller sig rätten att publicera hela eller delar av insänt material. Vid frågor beträffande prenumerationsärenden, mejla skogochlantbruk@handelsbanken.se eller skriv till Handelsbanken Skog & Lantbruk, Torsgatan 12, 103 70 Stockholm.

Nygammalt material gör comeback

Sommaren i år har för många inneburit nya semestervanor till följd av den pandemi som drabbade oss i början av året. Redan i våras märktes en stark önskan om att vistas mer i skog och mark när de ordinarie fritidsaktiviteterna inte kunde genomföras i samma utsträckning som tidigare. När mer tid nu tillbringats hemmavid så kanske någon har funderat på skillnaden i arkitektur och byggnadsmaterial på den svenska landsbygden kontra den europeiska. Skillnaden stavas trä. Den svenska landsbyg-

den med sina röda hus i trä har en historia ända tillbaka till 1500-talet. Rödfärgen var i början dyr och endast möjlig för de högre samhällsklassernas fastigheter. Egnahemsrörelsen i början av 1900-talet med typritningar av trähus som innebar rödfärgning blev dock startskottet för den röda stugan som sedan dess starkt förknippats med Sverige. Träbyggnader i stadsmiljö började så sakteliga byggas med korslimmat trä under slutet av 1990-talet. Materialet har bättre bärformåga än de flesta byggmaterial och binder dessutom koldioxid.

”Materialet har bättre bärformåga än de flesta byggmaterial och binder dessutom koldioxid.”

I OROLIGA TIDER ökar intresset för tryggare placeringar över tid, såsom skog. Pär Svårdson, grundare av Apotea, har sett skogen som en långsiktig och hållbar investering. Pärns tankar kring sitt skogsinnehav kan du läsa om i detta nummer.

I det här avsnittet av vår jubileumsserie Tillväxt 10 år är temat skog. Vi träffar åter Magdalena Forsberg, före detta världsstjärna i skidskytte, som för några år sedan tog över familjens skogsfastighet. Nu får vi ta del av hennes tankar kring ägandet och brukandet av skogen.

EXPERTER INOM SKOGSNÄRINGEN får ge sin syn på hur den svenska skogens resurser bäst kan tas tillvara för att bidra till en ökad klimatnytta. Detta med anledning av kommande beräkningar av skogens upptag av växthusgaser på nationell nivå baserat på ett gemensamt ramverk inom EU.

Tidigare nämnda personer är alla entreprenörer inom sina områden. I detta nummer av Tillväxt reder forskaren Sarah Fitz-Koch ut vilka egenskaper som är viktigast för ett bra entreprenörskap. Vilken är din bästa egenskap för att förverkliga dina idéer?

ROLF ÅTTINGSBERG
 Ställföreträdande chef
 Handelsbanken Skog och Lantbruk
roat01@handelsbanken.se

Tillväxt #3 -20

Lönsamhet och inspiration
från Handelsbanken Skog och lantbruk

FOTO: KRISTINA SAHLÉN

28

GÅRDSREPORTAGET

Fia jobbar för att höja ullens värde

På Sjökarrets ekogård i Uppland jobbar Fia Söderberg med lust och energi för att öka värdet på såväl ull som kött från svenska får. Hon har ett 40-tal tackor som i år har 65 lamm. På gården finns det både jämtlandsfår och gotlandsfår. Fia Söderberg driver också den uppmärksammade Ullpodden och Ullförmedlingen, ett slags Blocket för dem som vill köpa och sälja ull.

FOTO: SHUTTERSTOCK

Det finns mycket som skogen ska räcka till.

JUBILEUMSSERIE

Svenska skogen är hett eftertraktad

22 I del 3 av jubileumsserien Tillväxt 10 år handlar det om skogen. Skogen som ska räcka till allt. Läs om hur det ska gå till och vad experterna säger. Vi följer också upp reportaget om skidskytten Magdalena Forsberg som Tillväxt gjorde för åtta år sedan när världsstjärnan var nybliven skogsägare.

MARKNAD

Att omvandla gårdsnära skog till åker kan löna sig

6 Utanför Säter i Dalarna har Fredrik och Rikard Janpers omvandlat en del av den gårdsnära skogen till åker. De säger att det lönar sig och har koll på kostnaderna.

MARKNAD

Apotea satsar hållbart inför framtiden

8 Nätapoteket Apotea investerar gärna i skog. Målet är 10 000 hektar i Mellan-sverige. Vd Pär Svärdson säger att investeringen inte bara görs av ekonomiska skäl. Även satsningen på hållbarhet är viktig.

MARKNAD

Therese och Stefan når långt med sin olja

10 Therese och Stefan Ranch finns i Sörmland med sitt företag by Ranch AB. De odlar oljedådra som de pressar och säljer i Sverige och på export till Hongkong.

UTBLICK

Spanien har blivit EU:s stora jordbruksgigant

12 Spanien är ledande i EU inom fruktodling och långt framme när det gäller att producera stora mängder grönsaker. Även som grisproducent är Spanien en av de största. Landet har dock drabbats hårt av coronakrisen.

FOTO: SHUTTERSTOCK

SIFFERSIDAN

Vete och raps - grödor med stor potential

15 Vete är det mest odlade sädeslaget i hela världen. Svensk veteodling har utvecklats med stor framgång under de senaste 100 åren. Även rapsodlingen i Sverige toppar Europaligan.

FOTO: EMELIE ASPLUND

PROFILERNA

Bygger bäst med trä

16 Arkitekterna Karin och Gert Wingårdh är mycket förtjusta i trä och dess fördelar. De tycker att trä är det bästa byggmaterialet och spår att det har en ljus framtid. I det ombyggda torpet nära Marstrand väljer de trä i alla lägen.

HETASTOLEN

Halva landsbygden ännu i behov av bredband

34 LRF:s infrastrukturexpert Cecilia Reje tycker att regeringen måste satsa mer pengar på landsbygden när den snabba internetuppkopplingen nu byggs ut.

Cecilia Reje

EXPERTPANELEN

Prisuppgång önskvärt även vid prissäkring

35 Handelsbankens råvaruexpert Karl Persson förklarar varför den som prissäkrar och gör terminsaffärer har skäl att hoppas på en prisuppgång även om man just har genomfört en prissäkringsaffär. Han menar att det alltid är positivt med en prisuppgång.

” Vi får tänka på nya strategier och inriktningar där vi kan påverka prishantering och kontraktsodlingar för nya grödor.

VILHELM LINDE
Handelsbanken
i Norrtälje
SID 14

Nöjda med nya åkern i Stora Skedvi

Janpers lantbruk i Stora Skedvi har det senaste året avverkat 6,5 hektar skog intill gården och odlat upp marken.

– Priserna på jordbruksmark är så pass höga att det är mer lönsamt att bryta egen mark, säger Leif Janpers, som driver gården tillsammans med söner Fredrik och Rikard och deras familjer.

Text Karin Jansson

Fredrik och Rikard Janpers med Rikards son Edvin.

Lantbruk Gården bedriver mjölkproduktion och växtodling i kombination med entreprenadverksamhet. Skogen har de därför kunnat avverka och stubbroja med egna maskiner.

– Vi har gjort jobbet tillsammans och det är nog ingen som har räknat på hur många maskintimmar som gått åt. Men jämfört med att köpa nytt är det förstås lönsamt, med tanke på dagens höga markpriser, säger Leif Janpers.

Majoriteten av skogen som har avverkat kallar han för ”skräpskog”, lövskog med mycket sly och buskar. Träden har klippts av med grävmaskin och sedan har stubbarna grävts upp.

– Vi har använd jordmassorna som blivit över till att schakta igen en ravin och utjämna diken och på så sätt få en jämnare åker, med mer rationella hörn. Men

arbetet är inte klart, vi har en del grävning och schaktning kvar innan vi är helt nöjda.

Det avvergade virket har fått torka under sommaren. Sedan har det flisats och sålt till tre olika värmeverk.

– Det är god efterfrågan på flis och det gör också att totalkostnaden för att bryta ny mark minskar, säger Leif Janpers. ■

Leif Janpers och hans söner har omvandlat skog till både åkermark och bete.

FOTO: MARIA HANSSON

Kan vara lönsamt att omvandla gårdsnära skog till åker

Att omvandla skogsmark nära gården till åker- eller betesmark kan vara en lönsam affär.

– Speciellt i skogsbygder kan marken utnyttjas bättre för att skapa mer rationella åkrar och betesmarker, säger Karl-Ivar Kumm, SLU.

Text Karin Jansson

Lantbruk

Att skapa större, sammanhängande betes- och åkermarker kan vara relevant för både mjölkgårdar och köttgårdar. Karl-Ivar Kumm, docent i lantbruksekonomi på SLU, arbetar med ett forskningsprojekt om mosaikbeten, där man stänglar in beten med både hagmark och skog.

– Vi har gjort kalkyler på gårdar över hela landet och i samtliga fall har lönsamheten förbättrats. Man kan öka sin besättning, samtidigt som kostnaden för stängsel minskar per hektar.

Karl-Ivar Kumm

En annan, ofta förbisedd, möjlighet är att nyodla skogsmark till åkermark. Det finns inget i skogsvårdslagen som hindrar detta och om marken ska användas för jordbruksändamål kan man få dispens för att slutavverka den tidigare än vid lägsta tillåtna ålder. SLU räknar på att nyodlingskostnaden i gynnsam-

ma fall ligger på runt 20 000 kronor per hektar, plus 10 000 för förlorade framtida skogsnetton, totalt 30 000 kronor per hektar. Om marken är stenig och täckdikning behövs kan kostnaden uppgå till 60 000 kronor eller mer per hektar.

Dessa kostnader, totalt 60 000 kronor, kan jämföras

med vad det kostar att köpa åkermark och diesel- och arbetskostnad för transporter till åkerplättar som ligger långt från gården.

SLU har räknat med ett snittpris på åkermark på 134 000 kronor men poängter att priset varierar kraftigt över landet.

– Att nyodla skogsmark och skapa stora mosaikbeten är gynnsamt i dagens läge med de stöd och miljöersättningar vi har. Men det är förstås inte osannolikt att stöden kommer att minska i nästa landsbygdsprogram och då kan förutsättningarna ändras, säger Karl-Ivar Kumm. ■

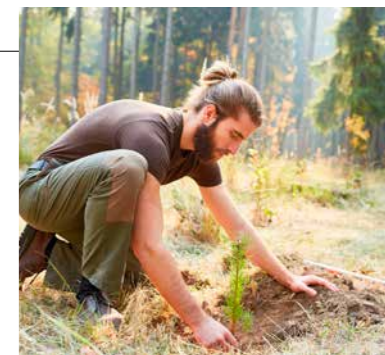

FOTO: SHUTTERSTOCK

Biologiska preparat och mekaniska metoder kan ta över efter fungiciderna.

Fungicidförbud kräver nya lösningar

● Reglerna för fungicider för skogsplanter hårdnar i år och nästa år. Ett preparat har förbjudits helt och fler fungicider kommer att fasas ut, då de anses vara skadliga för människor och miljö.

– Det här ställer höga krav på branschen för att hitta alternativa metoder att förebygga och bekämpa svampsjukdomar, säger Rebecca Larsson, doktorand vid SLU.

De alternativ som finns på marknaden i dag är mekaniska metoder, som att tvätta odlingsåldor mellan användning och att dra en släpbom över odlingsbädden för att ta bort fukt. Men det finns också biologiska preparat som kan vara intressanta.

– Det finns biologiska preparat som förhindrar gråmögel på plantorna, vilket främst är ett problem på plantskolorna men inte ute i skogen. Övriga produkter på marknaden är framtagna för jordbruket och det saknas tester på hur verk samma de är mot svampsjukdomar på skogsplanter. Plantskolorna jobbar aktivt för att öka kunskapen om svampsjukdomar på skogsplanter och hitta en lösning, säger Rebecca Larsson.

Karin Jansson

Projekt för att få ut tjejer i skogen

● Under våren har unga tjejer som är ovana vid friluftsliv fått komma ut i skog och mark tack vare ett projekt som Svenska Turistföreningen (STF) i Uppsala och Studieförbundet har ordnat.

– I dag finns det mycket press på unga. Samtidigt finns det forskning som bekräftar att man mår bra av att vara ute i skogen. Vi vill därför kunna öka unga tjejers välbefinnande, säger Vedrana Ilic, som var med och höll i aktiviteterna.

Målgruppen var unga tjejer mellan 16 och 20 år som kommer från hem där det inte finns någon tradition av att vara ute i naturen. En gång i månaden träffades de och fick prova aktiviteter som att cykla mountainbike, paddla kajak och testa äventyrsbanor i skogen.

Marianne Lindberg

Ny anläggning ska producera bioolja till 15 000 bilar om året

I slutet av mars togs första spadtaget till Pyrocell – en ny anläggning som ska framställa fossilfri pyrolysolja. Pyrolysen ska användas som råvara vid framställning av biodrivmedel.

Text **Marianne Lindberg**

Bioenergi Det är träindustri-företaget Setra och drivmedelsbolaget Preem som samarbetar om produktionen av pyrolysolja genom det samägda bolaget Pyrocell utanför Gävle.

PYROLYS ÄR EN process där ett ämne snabbt hetas upp så att det fasta materialet förångas och kondenseras till en vätska. Vid pyrolysis kan restprodukter från skogen – grenar, rötter, toppar och sågspån – omvandlas till en olja som sedan kan raffinerats till förnybar bensin och diesel.

I Pyrocells anläggning kommer sågspån från Setras sågverk Kastet att användas till pyrolysoljan. Den förädlas i sin tur till biodrivmedel vid Preems raffineri i Lysekil.

Produktionen är beräknad till 25 000 ton pyrolysolja per år, motsvarande 15 000 personbilers årliga bränsleförbrukning.

UNDER 2018 SÅLDES cirka 9 500 000 kubikmeter drivmedel i Sverige, varav 1 900 000 kubikmeter utgjordes av biodrivmedel, enligt SPBI, Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet.

Cirka 15 procent av allt biodrivmedel producerades i Sverige, resten importerades. ■

Nätbolaget Apotea vill utöka sina skogsinvesteringar. Den ekonomiska vinningen är ett incitament, men det handlar också om att satsa på fast egendom som har ett bestående värde.

FOTO: SHUTTERSTOCK

Därför storsatsar Apotea på skogen

Det digitala nätapoteket Apoteas ägarbolag vill öka sina investeringar i skog. Omställningen till fossilfria råvaror ökar efterfrågan på skog och därmed priserna, är strategin. Viktiga faktorer är även att Pär Svärdson, vd i Apotea, gillar att vara i skogen och vill satsa på hållbara alternativ för framtiden.

Text **Marianne Lindberg**

Skog Pär Svärdson vill gärna framhålla att det inte enbart är av ekonomiska skäl som ägarbolaget investerar i skog. Det handlar också

om en kärlek till skogen som grundlades i barndomen – hans morföräldrar ägde lantbruk och skog som hans mamma sedermera tog över. – Jag har nog inspirerats mycket därifrån. Morfar var väldigt glad i träd. Sedan är det en tilltalande ekonomisk modell: att ha fast egendom i form av mark, träd som står och växer. Det är väldigt definitivt och har ett bestående värde. Ytterligare en faktor som har

Pär Svärdson

påverkat Pär Svärdson är klimatdebatten om att skogens råvaror kan ersätta de fossila inom en mängd områden, som fordonsbränsle, husbyggen och plastindustrin.

– Det finns mycket vi ska använda skogen till och mycket talar för att priset går upp när efterfrågan blir stor. Det är därför som jag har investerat i skog. Sedan får framtiden utvisa om det är rätt eller fel.

HAN SÄGER ATT han aldrig skulle kunna investera i fossila verksamheter, han vill vara en del av framtidens lösning.

– Vårt företag är intresserat av hållbarhetsfrågor. Att vara ägare av något som kan rädda världen känns väldigt bra.

IDAG ÄGER Apoteas ägarbolag cirka 1 500 hektar skog i Mellansverige. Målet är 10 000 hektar i samma region. Även här spelar klimatet in.

– Barrskogsbältet kommer att flytta norrut. Det kommer att bli blåsigare i södra Sverige och problem med granbarkborrar medan Mellansverige får en ökad bonitet och med ett varmare klimat. De som är kunnigare än jag säger att priserna därför komma att stiga.

Vem förvaltar er skog?

– En skogsrådgivare i Oskarshamn sköter all skog, han utvärderar vad som ska avverkas och vad vi borde köpa. Själv har jag varken tid eller kunskap.

Skulle du vilja ta mer praktisk del av skogen om du kunde?

– Jag har hyfsat bra koll, och åker gärna med ut i skogen. Jag tycker det är väldigt kul att se och lära och har gått en FSC-utbildning. Jag sitter gärna och kollar i skogsbruksplanerna. När jag har tid över brukar jag läsa skogsfastighetsannonser. Ibland skickar jag dem till Kenny (skogsrådgivaren) och frågar: Kan det här vara nåt? ■

5 frågor till ...

... **Christer Yrjas, nationell projektledare för Hus-hållningssällskapetets koncept Grön Arena. Arbetet handlar om att utveckla gårdar som erbjuder tjänster inom social omsorg, skola och hälsa.**

Text **Tina Andersson**

Vilka gårdar passar inom Grön Arena?

– Gårdar som ligger i landsbygdsmiljö och som har minst två typer av lantbruksdjur. Gården behöver däremot inte vara stor. Det kan räcka med några hektar. Det finns cirka 80 godkända Grön Arena-gårdar i dag, från Överkalix till Tomelilla.

Christer Yrjas

Hur går det till?

– Man deltar först i en utbildning på sex dagar plus hemuppgifter, utspurt över sex månader. Vi går igenom sådant som lagstiftning, målgrupper, aktiviteter och affärsplan. Vill man gå vidare och bli godkänd Grön Arena-gård kommer vi ut och tittar på gården på plats.

Vad kostar det?

– Utbildningen startar när tillräckligt många är intresserade. Den kostar cirka 9 500 kronor plus moms. Gårdsgodkännandet kostar cirka 5 000 kronor plus moms. Gården blir godkänd för tre år i taget.

Hur ser vinstmöjligheterna ut?

– Att driva sådana här verksamheter kräver 50 procent hjärta och 50 procent plånbok.

» Att driva sådana här verksamheter kräver 50 procent hjärta och 50 procent plånbok.

Man måste tycka om att arbeta med människor, men man måste också få ekonomi i det. Det är många engagerade entreprenörer i branschen och

risken är att de prioriterar ned lönsamheten för att kunna fortsätta att hjälpa andra att må bra. Viktigt är koll på kostnader, så att företaget blir långsiktigt.

Vilka är kunderna?

– Många gånger kommuner, som köper platser för daglig verksamhet och liknande aktiviteter för människor med särskilda utmaningar. Det här är ett sätt för de gröna näringarna att säga att vi har möjlighet att göra skillnad i samhället. Förr gjorde vi det gratis inom lantbruket, men det här är en tjänst vi måste ta betalt för. ■

Nyttig olja blev lönsam affär

Therese och Stefan Ranch har lyckats som entreprenörer. Kombinationen av deras kunskaper gör försäljningen av olja och frön från kulturväxten oljedådra till en lönsam affär.

Text **Tina Andersson**

Therese Ranch med Camelinaoljan.

Gårdsföretag Företaget by Ranch AB har gått med vinst sedan första bokslutsåret 2015. Vd Therese Ranch förklarar att det beror på att både hon och maken är innovativa och drivna, men har olika expertområden.

– Vi är ett väldigt bra team. Stefan är mycket kunnig inom produktion och jag kan försäljning och marknadsföring. Man behöver få in kunskaper som man inte har själv i ett företag, säger hon.

PARET BOR PÅ Björksund i Tystberga i Sörmland. Inriktningen i jordbruket är storskalig växtodling med både vanliga och lite mer ovanliga grödor. En av de mest ovanliga är kulturväxten

camelina sativa, oljedådra. Therese Ranch arbetade som försäljningsdirektör när hon träffade Stefan och såg möjligheterna att förädla skörden till exklusiva och hälsosamma livsmedel fulla av essentiella fettsyror och antioxidanter. Resultatet blev 100 procent kallpressad, Kravcertifierad olja och torrostade frön. Produkterna säljs under varumärket Camelina of Sweden i utvalda livsmedelsaffärer, hälsokostbutiker och gårdsbutiker, till skönhetsindustrin samt på export till bland annat Hongkong.

Therese Ranch tycker att det tuffaste hittills har varit byråkratin som omgärdar tillstånden.

Therese och Stefan Ranch driver företaget by Ranch AB. De odlar bland annat oljedådra som de kallpressar och säljer.

FOTO: KARINA FRÖLUND

Företaget säljer oljan både som livsmedel och som djurfoder, och resterna efter pressningen av oljedådran blir foderpellets.

- JAG FÖRSTÅR att det är en utmaning inom svenskt lantbruk att ta

fram nya produkter. Administrationen tar mycket tid. Det är exempelvis flera kontrollorgan som kommer hit och tittar och frågar om samma saker. Det skulle kunna samordnas bättre, säger hon.

Som entreprenör har hon nytta av sitt tidigare arbete med stora budgetar och helikopterperspektiv. Det påminner om vikten av att ha en strategi. Nu när hon är entreprenör blir hon inte lika automatiskt discipline-

rad som när hon jobbade i ett stort bolag.

– Man ser så många möjligheter när man tycker att man har bra grejer. Man skjuter mer från höften som egen företagare. Det är också det som gör att det är så roligt. ■

Forskare: Självkännedom är avgörande för entreprenörer

Sarah Fitz-Kochs forskning visar att kännedom om sin egen identitet är en avgörande faktor för att nå framgång som entreprenör. Det är viktigt hur man ser på sig själv.

Text **Tina Andersson**

Forskning – Det är ingen lätt resa att vara entreprenör. Det gäller att hitta vad just du är bra på och vad som känns meningsfullt för dig. Då

har du lättare att klara dig igenom problem som uppstår längs vägen, säger Sarah Fitz-Koch, som doktorerat i ämnet på SLU Alnarp.

FÖR ATT UTVECKLA sin entreprenörsidentitet och verkligen bli en duktig entreprenör behöver man först hitta passion och mening. Egenskaper som hjälper en entreprenör framåt är att vara uthållig och marknadsorienterad

och att jobba aktivt i förebyggande syfte.

Något som kan bli ett hinder är rädsla för att misslyckas. Det kan handla om rädsla för ekonomisk förlust eller negativa kommentarer från andra.

– Rädsla och skam är starka krafter som kan påverka hur

Sarah Fitz-Koch

FOTO: MARIANNE PERSSON

lantbrukare beslutar och agerar i frågor som rör entreprenörskap. Min forskning visar dock att sådant går att överbygga med en stark tro på sig själv och passion för sin idé, även om man gör misstag längs vägen, säger Sarah Fitz-Koch.

Hon beskriver att det går att träna sig till att bli en bättre entreprenör. Ett tips är att experimentera med möjliga roller för att hitta rätt. En god entreprenör

behöver behärska många roller. Ett annat tips är att lära sig att övervinna rädsla genom att tro på sig själv.

– Man behöver även förstå att en del misstag längs vägen faktiskt kan vara till hjälp, säger hon.

Något som också är värdefullt i arbetet med att bli bättre är att interagera med entreprenörskollegor och att lära sig av andra branscher, nätverk och sammanfattningar.

Sarah Fitz-Koch förklarar att dagens forskare är oense om huruvida allt verkligen går att träna eller om vissa karaktärsdrag enbart är medfödda. Hon tycker inte att det är viktigt.

– Alla kommer inte att bli en ny Steve Jobs, och det behövs inte heller eftersom entreprenörskap är så mångfacetterat. Om man är passionerad och verkligen vill något kommer man att bli en framgångsrik entreprenör. ■

KOMMENTAR

Långt kvar till normalläge

SVERIGES STRATEGI FÖR att förhindra smittspridningen av covid-19 har varit mindre restriktiv än de flesta övriga länders. Å andra sidan är Sverige en liten öppen ekonomi, känslig för alla störningar i omvärldsefterfrågan. Har då den svenska ekonomin klarat sig lindrigare ur krisen?

BNP föll med x procent andra kvartalet, vilket är den enskilt svagaste kvartalssiffran som uppmäts. Ngt om delarna. Ser vi till första halvåret i år har svensk ekonomi krympt xxx att jämföra med yyy i Euroområdet och USA ... För tidigt att dra slutsatser... (denna text ska skrivas ihop efter BNP-utfallet 6/8).

Hushållens kraftigt minskade konsumtion har drabbat stora delar av tjänstesektorn. Och tillverkningsindustrin har brottats med störda leverantörskedjor och vikande efterfrågan.

TVÄRNITEN I EKONOMISK aktivitet har också påverkat jobben. Ungefär 1 miljon människor är varslade, permitterade eller arbetslösa i Sverige. Arbetslösheten har stigit till drygt 9 procent, trots regeringens åtgärder. Vår bedömning är att arbetslösheten fortsätter stiga i höst, när en del av de tidigare varslade och permitterade blir av med jobben, få nyanställs och en ny årskull nyutbildade studenter ska ut i arbetslivet.

Ungefär 1 miljon människor är varslade, permitterade eller arbetslösa i Sverige.

Men BNP kan stiga markant andra halvåret i år. De mest utsatta branscherna kan få en direkt skjuts i tillväxten när hus-hållen återgår till mer normala konsumtionsmönster och den internationella efterfrågan ökar. I juli steg Konjunkturbarometern i Sverige kraftigt till följd av framförallt ljusare, eller mindre pessimistiska, framtidsutsikter. Nivån tyder dock på att läget är betydligt sämre än normalt, och enligt undersökningar är hus-hållen oroad över den svenska ekonomiska utvecklingen och för att bli arbetslösa.

Det kommer antagligen ta flera år innan aktiviteten är tillbaka till nivåerna innan krisen. Osäkerhet om virusutvecklingen håller tillbaka investeringar och nyanställningar, och arbetslösheten väntas förbli högre en lång tid framöver.

Fotnot: Texten baseras på läget i världsekonomin i början av augusti 2020.

CHRISTINA NYMAN
Chefsekonom
Handelsbanken
chmy09@handelsbanken.se

Fakta Spanien
Total landareal: 50,2 miljoner hektar.
Jordbruksareal: 23,2 miljoner hektar.
Befolkning: 47 miljoner.
Stora produkter: Olivolja, vin, gris, frukt, grönsaker.
KÄLLOR: JORDBRUKSSTATISTISK SAMMANSTÄLLNING 2019, JORDBRUKSVERKET, EUROSTAT, FRESHPLAZA.COM, HORTI DAILY.

Fakta Sverige
Total landareal: 40,7 miljoner hektar.
Jordbruksareal: 2,6 miljoner hektar.
Befolkning: 10,2 miljoner.
Stora produkter: Mjök, vall, vete.
KÄLLOR: JORDBRUKSVERKET, SCB.

Spaniens jordbruksproduktion omsatte 52,2 miljarder euro i fjol. Det gör den spanska jordbruksekonomin till den fjärde största inom EU.

Störst på vin, frukt och grisar

FOTO: SHUTTERSTOCK

EU:s största fruktodlare, grisuppfödare, vinodlare och ekoproducent heter Spanien. Landet har på kort tid ökat sin jordbruksproduktion, men framgången har haft sitt både sociala och miljömässiga pris.

Text **Ann-Helen Meyer von Bremen**

 Säg Spanien och gris och många tänker nog på ollonätande svarta grisar i korkekslandskap och världsberömda skinkor som pata negra. Men det spanska grisundret har inte mycket att göra med den eftertraktade skinkan. Under de senaste 20 åren har Spanien mer än fördubblat sin slakt av grisar och slaktar nu årligen mer än 50

miljoner grisar eller 4,5 miljoner ton. Var femte EU-gris kommer från Spanien och landet är världens fjärde största producent efter Kina, USA och Tyskland.

GRISPRODUKTIONEN har genomgått en snabb strukturrationalisering och intensifiering. De flesta små gårdar har försvunnit de senaste tio åren och främst

ersatts av större anläggningar med i snitt 3 000 grisar. Anläggningarna ägs av köttföretag som har kontrakterat uppfödare.

Olivolja är också en produkt som är omgärdad av ett visst romantiskt skimmer. Dagens olivproduktion handlar snarare om intensivt odlade plantager av olivträd som dessutom numera konstbevattnas, vilket är ett problem i ett land med vattenbrist. Landet är världens största producent av olivolja, men framgången har också inneburit ett överskott och därmed ett så lågt pris att de spanska olivodlarna

protesterade i början av året.

Frukt, grönsaker och vinodling står för nästan en tredjedel av intäkterna i det spanska lantbruket. Arealmässigt är man inom EU störst på vin och fruktodling, främst citrus, persikor, aprikoser och päron.

EN STOR DEL av trädgårdsodlingen är koncentrerad till regionen Almería i södra Spanien, som har gjort sig ökänt för sitt "plasthav", eller kanske snarare landskap av plast. Här finns mer än 30 000 hektar under växthustak av plast. Med jämna mellanrum figurerar

växthusområdet i skriverier om eländiga arbetsförhållanden för afrikanska migranter. Den spanska trädgårdsodlingen är till stor del beroende av tillfällig arbetskraft från andra länder.

SPANIEN HAR OCKSÅ skaffat sig ett annat rekord då landet nu är Europas största ekoproducent med cirka 2,1 miljoner hektar mark som odlas ekologiskt, eller 9 procent av jordbruksarealen. Frukt, grönsaker, olivolja och vin är stora ekologiska produkter och mycket exporteras, främst till Tyskland, men den

inhemska marknaden har också ökat kraftigt.

– Ekologiskt har vuxit under de senaste tio åren, främst beroende på ökad miljömedvetenhet men också på grund av statliga stöd till ekologiskt, säger Nuria Alonso i Pontevedra, redaktör för tidningen the Organic Standard som följer den ekologiska utvecklingen.

Nuria Alonso

HON TYCKER DET är svårt att säga hur utvecklingen kommer att se ut framöver eftersom det är oklart hur den pågående krisen kommer att påverka ekonomin. Spanien har drabbats mycket hårt av viruset och redan nu har medierna rapporterat om att de grenar inom jordbruket som lidit störst skada är trädgårdsnärings- och mjölkproduktionsn.

– Vi vet inte hur detta påverkar den ekologiska marknaden eftersom vi inte vet vad som kommer att hända med ekonomin. Stiger arbetslösheten till följd av den pågående krisen och människor får mindre pengar, då kanske konsumtionen av ekologiskt minskar. Men å andra sidan tror jag att intresset för lokal mat och för direktförsäljning till konsument kommer att öka, säger hon.

NÄR GREKLAND drabbades av sin finansiella kris började fler greker odla sin egen mat. Får vi se något liknande i Spanien?

– Ja, det har redan börjat hända. Det pågår också en politisk diskussion om Spaniens alla "tomma platser", de delar av landsbygden som övergivits och vikten av att bygga upp en fungerande infrastruktur. ■

KOMMENTAR

Spanien bland de hårdast drabbade i coronakrisen

SPANIEN HAR DRABBATS mycket hårt av pandemin med bland annat undantagstillstånd och utgångsförbud som följd. När det gäller de ekonomiska konsekvenserna förutspår Spaniens centralbank att nedgången kommer att vara kraftigare än efter finanskrisen. BNP förväntas minska med mellan 6,6 procent och nästan 14 procent under 2020, beroende på bland annat hur länge stängningen av ekonomin varar. En orsak till att Spanien drabbas extra hårt är turismsektorns höga andel av BNP, som är högst bland OECD-länderna. Arbetslösheten förväntas stiga till omkring 20 procent från en redan hög nivå. Även statens finanser kommer att påverkas negativt och centralbanken spår stora budgetunderskott för 2020 samt att statskulden stiger till mellan 110 och 120 procent av BNP.

Statens finanser kommer att påverkas negativt och centralbanken spår stora budgetunderskott för 2020.

Finanskrisen för drygt tio år sedan drabbade även den Spanien hårt, men landet har därefter haft relativt god ekonomisk utveckling med sjunkande arbetslöshet och minskande statsskuld från höga nivåer samt en tillväxt som varit starkare än för genomsnittet av euroländerna. Dessutom har Spanien en stor och väldiversifierad ekonomi där konkurrenskraften förbättrats över tid. Ur ett hållbarhetsperspektiv presterar Spanien relativt bra och har ett högt betyg (77,8 av 100) i FN:s index över de globala målen för en hållbar utveckling. När det gäller den politiska situationen är det viktigt att uppmärksamma situationen i Katalonien, som förklarade sig självständigt från Spanien 2017. Dock tyder mycket på att regionen kommer att förbli en del av Spanien och spänningarna mellan Madrid och den katalanska regionala regeringen tycks ha minskat på sistone, även om den underliggande konflikten sannolikt finns kvar.

SAMMANFATTNINGSVIS KAN VI konstatera att Spanien har drabbats hårdare än många andra länder av pandemin och att de ekonomiska konsekvenserna kommer att bli omfattande. Emellertid kan den stärkta konkurrenskraften stödja återhämtningsfasen, som nu har inletts under årets andra halvår och väntas tillta under 2021. Det ska dock påpekas att det råder stor osäkerhet kring dessa prognoser.

ANDREAS SJÖGREN
 Finansiell analytiker
 Handelsbanken
 ansj01@handelsbanken.se

Åkerväxt och återväxt i framtida generationer

Den bästa tiden på året är enligt mig augusti månad med skördetid i stora delar av Sverige. Det ger mig starka minnen av när jag som barn åkte med pappa i skördetröskan. Vi satt i hytten på den gamla Claasen samtidigt som jag ställde frågor i snabbare takt än vad de hann besvaras. Jag har sedan barndomen fått höra att jag borde satsa på något annat än lantbruk. Men att aldrig sluta drömma tror jag är första steget mot att lyckas.

Stora investeringar, hårt arbete och risken för små marginaler är en svår kombination. Men det som också kan påverka vinsten är det som inte går att göra någonting åt – vädret. Frågan är om det finns någonting som kommer att ha större inflytande på det svenska lantbruket i framtiden. Att ha en verksamhet som fortfarande genererar vinst även under år av torka likt 2018 kommer att kräva fantasi och nytänkande på många håll i branschen.

ITIDER MED diskussioner kring vår självförsörjningsgrad är det viktigt att veta att vi har riktigt bra förutsättningar för att bedriva hållbar matproduktion i Sverige, både vad gäller lagstiftning och goda åkermarker. Som agronomstudent ser jag mycket optimistiskt på

” Vi har riktigt bra förutsättningar för att bedriva hållbar matproduktion i Sverige.

framtidens lantbruk i Sverige. Därmed inte sagt att det är en bransch utan utmaningar. Det finns även risk för att framtidens lantbruk kan stå inför ännu större utmaningar till följd av mer extremt väder.

Men framtidens generationer inom lantbruket, inklusive jag själv, är inte redo att ge upp. Vi får tänka på nya strategier och inriktningar där vi kan påverka prishantering och kontraktsodlingar för nya grödor.

ÅKERVÄXT ÄR EN SAK, men nästa generations återväxt efter den äldre generationen kan behöva andra metoder och tillvägagångssätt för att lyckas. Jag tror att vi kommer att se många nya idéer och lösningar inom tjugo år. Gårdsförsäljning och andra distributionskanaler är alternativ som redan nu ger många lantbruk chansen att hitta nya marknader och möjligheter. Med en ökad medvetenhet hos konsumenter och en större efterfrågan på närproducerat tror jag att fler i framtiden kan hitta ”sin grej” och göra det riktigt bra. Vem vet, kanske kommer jag att sitta i skördetröskan och svara på frågor från mina barn? ■

VILHELM LINDE

Utbildning: Agronom (ekonomi), siktar på examen 2021. **Befattning:** Timvikarie på Handelsbanken i Norrtälje. **Ålder:** 25. **Intressen:** Dans, helst bugg. **Dold talang:** Backa med tvåaxlat släp.

FOTO: DIGITALTMUSEUM.ORG

Vete slås med lie i Bohuslän, 1922.

2 ton höstvetete per hektar. Mer än så avkastade inte en åker i Syd- och Mellansverige för hundra år sedan. I dag uppnår många gårdar i södra Sverige skördar på mer än 10 ton per hektar när förutsättningarna är goda.

16 år av testodling i Lantmännens regi har resulterat i att det nu odlas durumvete i Sverige, närmare bestämt på Gotland. Durumvete har en glansig kärna som efter malning resulterar i ett mjöl som lämpar sig extra bra för att göra pasta av.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

12 000

år har gått sedan man började odla vete i Mellanöstern. I dag är vete det mest odlade sädeslaget i världen. Bilden är en del av en väggmålning från Nebamuns grav i egyptiska Thebes. Nebamun var en ämbetsman som levde på 1400-talet f Kr och övervakade veteskörden.

93 600

hektar höstraps har odlats och nyligen skördats i år. Eftersom större delen av alla grödor kunde skördas tidigt 2019 fanns det gott om tid för många att förbereda markerna för höstsådd förra året.

FOTO: SHUTTERSTOCK

4

ton per hektar. Med den hektarskörden av höstraps hamnade Sverige i toppen på Europaligan förra året. En framgångsfaktor, enligt Svensk Frötidning, är att man i Sverige inte tillämpar så täta rapsväxtföljder.

Vete och raps

Cirka 8 procent av Sveriges landyta består av jordbruksmark. Vete, som är det vanligaste sädeslaget i världen, är också den mest odlade spannmålsgrödan i Sverige. Bland oljeväxterna toppar höstrapsen.

KÄLLA: JORDBRUKSVERKET, ATL, SFO, SVENSK RAPS, LANTMÄNNEN, FRÖ- OCH OLJEVÄXTODLARNIA

6 procent mättat fett, mer än så finns inte i rapsolja, som är det matfett som har den lägsta halten mättat fett. Rapsolja finns i olika smaker och delas in i tre huvudsakliga smakgrupper: neutral, nötig och blommig.

47

procent av den svenska spannmålsarealen består av veteodling. Vete är den största spannmålsgrödan i Sverige.

hektar höstvetete såddes 2019. Det är i storleksordningen en lika stor areal som odlades 2018, vilket var en rekordstor höstveteeareal med svenska mått mätt. Höstvetet, som står för 90 procent av den totala vetearealen i Sverige, har ökat medan odlingen av vårvete har minskat.

Arkitekter med känsla för trä

Trä som byggmaterial är framtiden. Det anser arkitekterna Karin och Gert Wingårdh. De understryker att det finns flera distinkta fördelar med trä. Själva bor de i en husdröm nära Marstrand, ett ombyggt soldattorp vars timmerstomme fortfarande finns kvar.

Text Martin Röshammar Foto Emelie Asplund

Efter tre om- och tillbyggnader trivs Karin och Gert Wingårdh i sitt personliga hem, det gamla soldattorpet med den stora verandan, glasväggarna, ljuset och färgerna.

Ftt lätt vårregn strilar ner samtidigt som solen lyser över Bohuslän. När Karin och Gert Wingårdh flyttade till huset vid vägs ände, det röda och detaljrika hus som blickar ut mot havet, ett par hundra meter bort, för snart trettio år sedan var det bara ett gammalt soldattorp. Nu, efter tre om- och tillbyggnader, sitter de på den stora verandan med tak, vid det långa träbordet. Det, liksom det mesta, såväl stort som smått, i huset är ritat av dem själva.

– Nej, man kan inte se sig mätt på den utsikten. Att se hur havet ändrar sig hela tiden, hur det skiftar färg och humör. Där ute ser man faktiskt horisonten, det sägs att man kan se hela vägen till Aberdeen, säger Karin Wingårdh.

ARKITEKTPARET träffades 1990, de bröt upp från varsitt äktenskap och behövde då ett gemensamt boende. Efter mycket letande hittade de det här huset som ligger någon mil från Marstrand. Nu delar de sin tid mellan Sand, som torpet heter, och lägenheten på Aschebergsgatan i Göteborg. Eller rättare sagt: Gert sover i stan i veckorna, när han inte är på företagets kontor i Stockholm eller spelar in SVT-programmet *Husdrömmar*, och så kommer Karin dit någon natt i veckan. På helgerna är de båda rutin-älskarna i huset, där matsalen och sovrummet liksom slutar i varsitt stort fönster.

Ett par kilometer härifrån håller de precis på att slutföra ett nytt husbygge, där Karin styrt det mesta. Det är en gård de ska ha som fritidsboende till sin stora familj och ladan där har blivit ett enplanshus ”med de rätta mätten för rollator”. Där, på Äggdal, kan de bo om och när de får svårt att ta sig fram i det här huset när de blir äldre.

– Vi har byggt i trä där också. Det är lätttransporterat och jag menar: träd växer ju upp igen. Vi har otroligt

”Det sägs att man kan se ända till Aberdeen”, säger Karin Wingårdh om husets utsikt.

”Gert är som han är på tv, han är väldigt naturlig där. Han älskar att prata med folk”, säger Karin Wingårdh om sin man.

Karin och Gert Wingårdh

Karin Wingårdh, född den 4 juli 1954.
Gert Wingårdh, född den 26 april 1951.
Bor: I Sand nära Marstrand och i Göteborg.
Familj: En gemensam son och två barn var från tidigare äktenskap.
Är: Arkitekter. Gert äger arkitektfirman Wingårdhs, som har kontor i både Göteborg och Stockholm.

mycket skog så det är väl bra att använda det man har. Framtiden är att bygga i trä och man kommer på nya sätt att göra olika skivmaterial för bjälklag och allt möjligt sånt. Därnere har vi byggt väldigt traditionellt med regler och så har vi isolerat med varmfiber, typ ekofiber. Det är gjort på gamla tidningar, mest Borås Tidning faktiskt, förklarar Karin Wingårdh med ett leende.

GERT MENAR ATT det finns några distinkta fördelar med trä som byggmaterial, en är att människor känner sig väldigt bekväma med trä, att väldigt många människor haft trä och träd i sin närhet under sin uppväxt.

– I Sverige finns, om jag har förstått det hela rätt, 4,8 miljoner bostäder. Två miljoner av dem finns på marken i

Gert Wingårdh och Anne Lundberg leder tittarsuccén Husdrömmar i SVT.

form av radhus och villor och där är det mest barnfamiljer som bor. De husen är ofta utförda i trä i Sverige. De flesta hus på marken är träregelstommar som sen är klädda med tegel, trä eller gipsskivor eller nånting annat, men det finns i grunden en bekantskap med trä som man får väldigt tidigt, säger Gert Wingårdh.

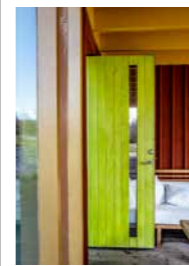
DET FÖRSTA HUS, en villa, han ritade var i trä, och han understryker vikten av att begränsa utsläppen av växthusgaser och att den näst största växthusgasen är koldioxid.

– Så vi tittar mycket på vad olika byggmaterial får för koldioxidkonsekvenser. Vi tror att man minskar de utsläppen med uppemot 50 procent om man bygger flerfamiljshus eller byggnader över huvud taget i trä.

Olika tekniker, som korslimmat trä, ger stora möjligheter och vi ser att det egentligen är väldigt få byggnader man inte kan göra med trä, konstaterar Gert Wingårdh.

KARIN VISSTE EFTER gymnasiet att hon ville jobba med någon form av design. Då var tanken att bli kläddesigner men en lärare på gymnasiet tyckte att arkitektur skulle passa henne eftersom hon var duktig på att teckna och dessutom hade lätt för de naturvetenskapliga ämnena. Hon sökte till Chalmers och kom in.

– Jag är verkligen nöjd med mitt val. Det är varierande hela tiden med nya kunder. Alla hus blir unika och det är jättekul att rita, säger Karin Wingårdh, som sedan fyra år tillbaka är tjänstledig från sitt arbete på Win-

Genomtänkta detaljer i trä finns överallt i huset.

” Olika tekniker, som korslimmat trä, ger stora möjligheter och vi ser att det egentligen är väldigt få byggnader man inte kan göra med trä. ” **Gert Wingårdh**

gärds, arkitektfirman där hennes man är vd och ägare.

– Vi jobbade ihop i tjugo år ändå. Det är ju lite jobbigt att ha sin man som chef när han äger kontoret till hundra procent. Han har rätt oavsett vad han tycker, och dessutom hann jag inte rita särskilt mycket heller. Jag

kände mig lite fången av att sitta där åtta till fem framför datorn. Jag ville vara friare, förklarar Karin Wingårdh.

Nu har hon hunnit fylla 65 och säger att hon aldrig kommer att jobba på kontoret igen. Hon har varit väldigt engagerad i bygget på Äggdal och ser lycklig ut när hon pratar om hur dålig hon är på att lata sig och att hon har fullt upp med att bygga, sy, snickra, måla och skulptera.

– Jag kände: Gud om jag dör innan jag blir pensionär. Då blir jag vansinnig, jag har så mycket jag vill göra. Projektet på Äggdal har varit det roligaste jag gjort. Att möta en massa duktiga hantverkare är väldigt kul, precis som att lösa alla dessa praktiska problem som blir på ett bygge. Man kommer väldigt nära och man lär sig något hela tiden, säger Karin Wingårdh.

Huset i Sand är i grunden ett gammalt soldattorp som makarna Wingårdh byggt om och till.

Gert Wingårdh

Karin Wingårdh

och det är inte så uppbyggligt, suckar Gert Wingårdh.

– Det beror nog på vad man gör.

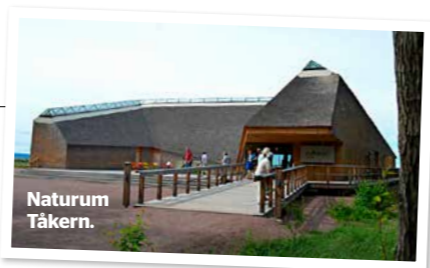
Jag menar, jag har ju slutat jobba, säger Karin Wingårdh.

– Nej, det har du inte. Mellan åtta och fem varje dag är du nere på Äggdal och leder ett antal gubbar. Du jobbar faktiskt hela tiden. Skillnaden är att du jobbar på helgerna och då slöar jag bara, skrattar Gert, som beskriver Karin som tuff, praktisk och oglamorös.

– Ja, har jag inte gjort något, inte producerat något på en dag, då känner jag mig lite kass, erkänner Karin.

DE SENASTE ÅREN har Gert Wingårdh blivit allt mer intresserad av organisationsfrågor och han har tänkt mycket på sitt företag och dess anställda, på vad som ska hända framöver. En arbetsgrupp är tillsatt.

– Men jag bestämmer ju allt själv, så är det. Det är väldigt bra för mig och kanske är det bra för många andra

Naturum Tåkern.

FOTO: WIKIMEDIA

Favoritbyggnader i trä

Karin: "Det är kanske inte en träbyggnad på det sättet men det är en trästomme. Jag tycker väldigt mycket om Naturum Tåkern i Ödeshögs kommun, som Gert har ritat. Det är vass på utsidan. Ett bra exempel på hur man kombinerar ett gammalt material med en helt ny form, och så smälter det så fint in i naturen."

Gert: "Jag tänker på slup- och barkskjulet i Karlskrona. Golvet lutar för att alla båtar ska ner i vattnet.

Det är en jättestor byggnad där överbyggnaden är gjord i korsvirke. Det som bär spår av historien fascinerar, patinerade material, autenticitet."

FOTO: WIKIMEDIA

Karin: "De enorma byggnaderna vid Wanås slott i Skåne, tycker jag om. Det är förrådsbyggnader med så vackra takstommar."

FOTO: PELLESTENFLICKER

också, ett slags upplyst despoti, men vad ersätter man det med? En ny despot eller något helt annat? Samtidigt tänker jag inte lämna över med någon sorts konkurrensbegränsning. Jag är intresserad av så mycket mer än arkitektur, jag kanske ägnar mig mer åt att skriva, säger Gert Wingårdh och Karin flikar in att han skriver väldigt fint, lite poetiskt.

Han fnissar till och upprepar själv-ironiskt att han skriver otroligt fint och lägger till: "Ja, så ska man ju verkligen säga till en journalist."

DE BJUDER PÅ spaghetti med tomatsås, med mycket vitlök. Gert älskar att laga mat. Han säger också att han trivs med att ha både stan och landet i sitt liv, han behöver de temposkillnaderna.

– Jag däremot skulle inte behöva lägenheten i stan. Jag kan vara här hela tiden. Inte behöver jag resa heller. Jag hade inte orkat med Gerts kringflackande liv. Jag är en hemmamänniska, säger Karin Wingårdh. ■

Krönika

Drivkraften är en mötesfri vardag och 15 000 bröd per år

Söndagsfrukost en ledig dag är det bästa. Särskilt utomhus och särskilt om jag kan njuta av nybakat bröd från den egna verksamheten. Familjens favorit är Bondbrödet, ett surdegsbröd med en del fullkornsråg men resten vete. Segt och luftigt, och gott att rosta.

Jag driver Boställets vedugnsbageri utanför Linköping sedan snart nio år. Affärsidén är att producera bröd och bakverk från vår unika vedugn till kvalitetsmedvetna konsumenter och återförsäljare. Vi ska vara ett utflyktsmål med härlig miljö, gott fika och god service.

Från start har målsättningen varit att omsätta tillräckligt för att kunna anställa. Jag vill kunna vara ledig och ta semester med familjen. Där är vi faktiskt nu. Vi bor på gården så jag hör, från trädgårdsbordet, bilarna komma. Ibland är det svårt att vara ledig. Även om jag är trygg i att mina anställda gör ett utmärkt jobb får jag anstränga mig för att inte lägga mig i.

ATT FÅ VARA min egen utan en stor organisation med medföljande möten är helt klart en drivkraft för mitt företagande, och att få se resultat av mitt arbete både nu och på sikt. Det är tillfredsställande att få höra att bullen kunden ätit

var den bästa hen smakat, en stund efter att plåten togs ur ugnen. Att kunderna dessutom tycker att vi är ett uppskattat utflyktsmål och återkommer är fantastiskt.

Boställets vedugnsbageri som utflyktsmål har blivit så mycket viktigare för omsättningen än jag förstod från början. Det vi planerade för från början är inte lätt att ändra på så vi har en del flaskhalsar. Vi har utökat antalet platser i fiket i omgångar men jag vill behålla själen.

MITT FÖRETAG GÅR bra och mina medarbetare är engagerade. Vi kämpar tillsammans för ett företag som har uppskattade produkter och god lönsamhet. Det är viktigt att få betalt för hantverket. Vi producerar allt från grunden, gärna med lokala råvaror och i säsong. Förra året bakade vi ungefär 5 000 Bondbröd och totalt cirka 15 000 bröd.

En sådan här morgon när solen skiner när jag ser ut över Östgötaslätten med min kaffekopp och min macka, då kan jag se vad många besökare uppskattar när de kommer hit. ■

Karin Lorin

KARIN LORIN
Utbildning: Mark/växtagronom.
Befattning: Vd för Boställets vedugnsbageri.
Ålder: 51. **Intressen:** Böcker, trädgård, resor.
Dold talang: Skaplig på franska.

Hög tillväxt i skogen en förutsättning för klimatet

Coronakrisen har gett den före detta världsstjärnan i skidskytte Magdalena Forsberg mer tid hemma på skogsgården i Ångermanland. Alla hennes andra uppdrag – som föredragshållare och programledare i tv – försvann i ett slag när virusmittan bröt ut. Hon är tacksam över skogsgården i Ullånger och känner sig lyckligt lottad som har skogen. Hon är om möjligt än mer entusiastisk i dag än för åtta år sedan när Tillväxt besökte henne inför övertagandet av gården och skogen.

MEN SKOGEN, den svenska skogen, som många tar för given, står under lupp. Hur ska den skötas i framtiden? Hur ska den räcka till allt? Hur ska dagens och morgondagens skogsbruk bedrivas? Målsättningen är ju att skogen ska bidra till ett fossilfritt samhälle med en växande bioekonomi samtidigt som miljömålen med till exempel bevarandet av arter och biologisk mångfald ska uppfyllas. Mål som ofta går stick i stäv med varandra. Om riktlinjerna inte blir tydligare finns det enligt SLU-professorn Tomas Lundmark risk för att Sverige målar in sig i en situation där alla vill ha förnybara skogsprodukter men ingen vill att man ska få avverka träd.

IDEN HÄR delen i Tillväxts jubileumsserie "Tillväxt 10 år" står skogen i centrum. Tre experter inom Skogsverige kommer till tals om skogen, produktionen, klimatarbetet och de beräkningar – den referensnivå för skogsavverkningar – som är gjorda inför perioden 2021–2025 inom EU:s ramverk. Många menar att hög tillväxt är en framgångsfaktor om skogen ska kunna fylla sin viktiga funktion i klimatarbetet nu och framöver. ■

Tillväxt nr 3, 2012.

Det är mycket att hålla reda på när det gäller skogsskötsel, tycker Magdalena Forsberg, som försöker sköta sin skog på ett bra sätt. FOTO: SHUTTERSTOCK

Satsningen på skog blev lyckad

När Tillväxt besökte Magdalena Forsberg för åtta år sedan stod hon på tröskeln till ett nytt liv - livet som skogsägare. Då hade hon just tagit över familjegården i Ångermanland. Sedan dess har hon gallrat, röjt och planterat. Hon känner sig lyckligt lottad som har en skogsgård och skulle gärna köpa mer skog om rätt objekt var till salu.

Text Marianne Lindberg

- JU MER man lär sig, desto mer inser man hur lite man kan. Det är mycket att hålla reda på och man måste tänka

mer på hur man ska sköta skogen i dag jämfört med tidigare. Sedan jag tog över har vi återplanterat, gallrat och röjt. Det finns alltid jobb när man har skog, sammanfattar den före detta världsstjärnan i skidskytte Magdalena Forsberg åren efter generationsskiftet av den ångermanländska familjegården.

Hon tog alltså över gården 2012 efter sin pappa Jan. Gården har funnits i familjens ägo i över 180 år. Jan är i dag 80 år och bor fortfarande kvar medan Magdalena och hennes familj är bosatta på annat håll.

Hur har generationsväxlingen gått?

– Pappa orkar inte vara i skogen

som tidigare. Men han vill ju gärna lämna sina synpunkter på hur saker ska skötas. Han har levt hela sitt liv på den här gården, så man kan förstå att han inte vill släppa det, säger Magdalena.

Lyssnar du på hans råd?

– Jag lyssnar, men sedan fattar jag mina egna beslut. Det är inte alltid jag gör som han tycker att man ska göra. Det finns många synpunkter på hur man ska sköta skogen och man måste bilda sig en egen uppfattning, det finns inget facit.

Tar du hjälp utifrån?

– Jag har kontakter som jag litar på. Men sedan är det jag som måste fatta

” Det finns många synpunkter på hur man ska sköta skogen och man måste bilda sig en egen uppfattning, det finns inget facit.

Magdalena Forsberg

besluten, det är något jag har lärt mig. Det är viktigt att ta ett beslut och inte låta tiden gå, att man till exempel inte går och funderar på att röja eller gallra – för rätt som det är blir det för sent.

Sköter du skogen själv eller lejer du ut jobb?

– Min man är mer aktiv, men jag hjälper också till. Vi har gallrat, röjt och planterat. Vi försöker göra det vi kan och får köpa in det vi inte klarar själva.

I coronavirusets spår har Magdalena Forsbergs uppdrag som föreläsare ställts in. Även de tv-produktioner som hon är involverad i har ställts

in. Hon tycker att hon är lyckligt lottad som då har en skogsgård.

– Jag får nu mycket tid för skogsjobb. Jag ska röja. Det ser jag fram emot. Våra bestånd är blandskog med mycket gran. Vi har några större hyggen som huvudsakligen är planterade med gran.

HITTILLS HAR NÄSTA generation, två söner på 12 och 16 år, inte visat något större intresse för skogsbruk.

– Vi försöker dra med dem, men det är inte lätt. Om jag kan locka dem med sommarjobb kanske de blir mer intresserade, säger Magdalena Forsberg.

Stämde din målbild med hur det är att vara skogsägare?

– Jag är ju uppvuxen på gården och har alltid varit mitt i det. Jag är jätteglad att jag tog över. Mitt långsiktiga mål är att flytta till gården permanent. Hade du frågat min man för tio år sedan hade han inte velat det, men i dag kan han tänka sig det. Det är kul.

– Sedan är det ju inte bara skogen. Det är också byggnader som ska skötas och underhållas. Men det känns jättekul!

Gården har fått göra avsättningar för naturvårdsområden efter inventeringar av skyddsvärda arter som Skogsstyrelsen har gjort. Har det känts okej, det är ju en livlig debatt i ämnet?

– Jodå. Men jag förstår diskussionerna. Skogen är ju vårt levebröd, kanske det enda för många. Om man då måste sätta av i stället för att avverka som planerat kan det bli en katastrof om det är det enda man kan leva av. Jag anser att skogen ska användas och brukas. Den är ju förnybar, säger Magdalena Forsberg, som gärna skulle köpa mer skog om rätt objekt var till salu nära den egna fastigheten. ■

Del 3: Skogsfakta

Den svenska skogen blir allt hetare. Den ska användas till mycket framöver, till exempel till biobränsle och förnybara produkter. Men den ska också ge utrymme för biologisk mångfald,

friluftsliv och rekreation. Skogens popularitet märks allt mer.

KÄLLOR: FSC SWEDEN, SKOGSAKTUELLT, MAGASINET SKOG, TIDNINGEN SKOGEN, LANTMÄTERIET, EXPRESSEN, AKADEMIBOKHANDEL.N.SE, NATURSIDAN.SE

Boken som vägleder stadsbor i skogen

Din skogshandbok av Sara Starkström har nog inte mycket att lära den som är van att vara ute i skog och mark. Däremot kan den fungera som en överlevnadsguide och vägledning för den som annars mest trampar asfaltbeklädda ytor om dagarna.

Lysande recensioner för brädspelen Skogen

Brädspelen *Skogen* har snart tre år på nacken. Det är skapat av biologen Daniel Thorell. Han jobbar på Skogsstyrelsen men har gjort spelet på sin fritid. Spelet hyllas för att det är både snyggt, underhållande och utbildande.

Experter ense - hög tillväxt gynnar klimatet

Den "skogliga referensnivån" i EU borde handla om att säkerställa tillväxten i skogen och rikta in sig på skogens potential att ersätta fossila produkter. Det tycker de experter som svarat på Tillväxts minienkät.

Text Marianne Lindberg

ISLUTET AV 2017 enades EU om ramverket för LULUCF*, det vill säga hur man ska räkna utsläpp och upptag av växthusgaser vid markanvändning.

Därefter har medlemsländerna fått räkna och besluta om sina egna referensnivåer för avverkningar – nivåer som bygger på historiska data. Dessa ska nu bokföras och godkännas av EU.

Tillväxt har frågat representanter i Skogssverige om vad de anser om de svenska beräkningarna och skogens roll i klimatarbetet. ■

*land-use, land-use change, forestry

LULUCF

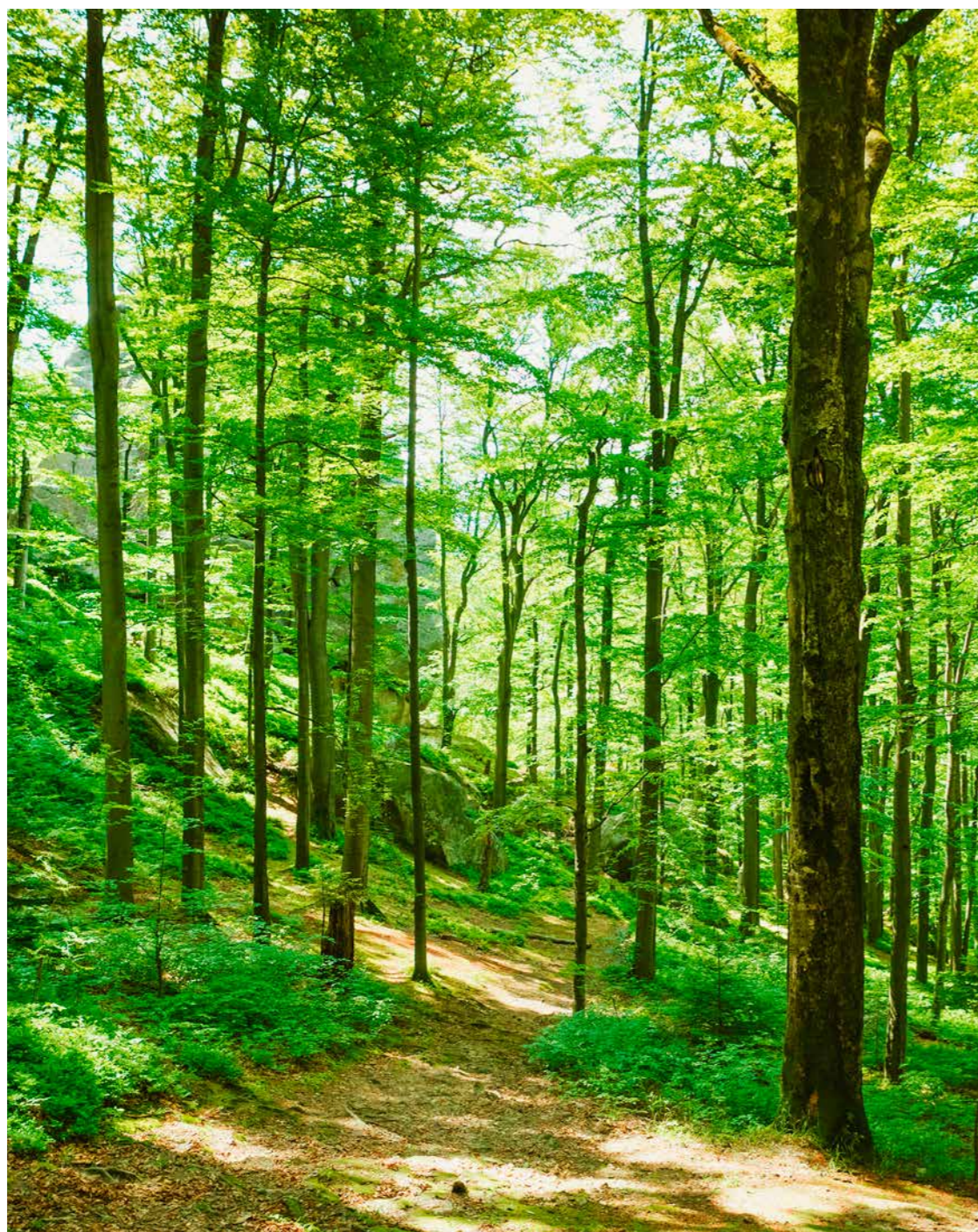
LULUCF är en förkortning som står för "land-use, land-use change, forestry". Det betyder markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk.

LULUCF är ett ramverk som visar hur man ska räkna utsläpp och upptag av växthusgaser vid markanvändning. Ramverket har tillkommit med anledning av de ansträngningar som görs inom EU för att minska utsläppen av växthusgaser.

Skogens värde som kolsänka är tydligt i detta arbete. Mellan 1990 och 2015 har EU:s skogtäckt yta ökat med 11 miljoner hektar.

Skogen fångar in koldioxid från atmosfären och EU:s skogar lär nu absorbera motsvarande 10,9 procent av EU:s totala utsläpp av växthusgaser varje år.

KÄLLA: EUROSTAT

Skogens roll i klimatarbetet är en fråga som just nu sysselsätter många.

FOTO: SHUTTERSTOCK

Skogen finns i den moderna hudvården

Allt fler hudvårds- och skönhetsprodukter använder sig numera av skogen. Det amerikanska hudvårdsmärket Skogen är ett exempel. Även märket Skandinavisk har en hel serie som heter Skog. Den innehåller bland annat handcreme, duschtvål och lotion med skogsdoft.

I skogen finns allt man behöver

Enligt Anna-Lena Karjalainen och Margaret Vasara, som har en firma med naturprodukter i finska Essa, kan man göra eget schampo av ringblomma och bivax. De tipsar också om att gå ut i skogen och plocka enbär som man blandar med olja och havssalt till ett skönt fotbad.

Ringblomma.

1 Vad anser du om beräkningarna/referensnivåerna inom LULUCF och planen för hur tillväxten och skogens kolsänka ska bokföras på klimatkontot under perioden 2021-2025?

Sofia Backéus, expert i skogs-skötsel och klimat, LRF Skogsägarna:

1 Det är fel att räkna efter historiska avverkningsnivåer. Det är ett konservativt synsätt som inte ser till skogsbrukets potential att ersätta fossila produkter. De borde ha beräknats utifrån en möjlig framtida tillväxt. Vi har mycket bra underlag i Sverige för att göra sådana analyser.

2 Skogen kan både fungera som kolsänka och ersätta fossila produkter. Krediter får inte bli en typ av avlatsbrev för andra branscher för att inte ställa om till

2 Vad tycker du om att kunna använda krediter från ett kolupptag i skog och mark för att kompensera för koldioxidutsläpp i andra sektorer?

fossilfria alternativ. Att handla med krediter kan vara lockande för att öka intäkterna för skogsägaren. Men vi anser att principen med att kompensera klimatskadlig verksamhet med koldioxidkrediter i skogen leder fel. Fokus måste vara att få bort fossila utsläpp. Det gör vi med produkter och energi från skogen. Att bygga upp permanenta kollager minskar den möjligheten. Det är en riskfylld strategi som är känslig för störningar. Dessutom är vi tveksamma till hur ett sådant system ska administreras och kontrolleras.

3 Vad tycker du om att öka kolsänkan i skogen, bör man hellre öka produktionen av träprodukter?

3 Vi kan göra både och! De senaste hundra åren har virkesförrådet och därmed kolförrådet fördubblats i svensk skog. Samtidigt har vi ökat avverkningen och inbindningen av koldioxid i skogen, tack vare en långsiktig skogsskötsel. Ett aktivt brukande med hög tillväxt ger både kolsänka och möjlighet att få bort fossila alternativ.

Fredrik Munter, vd för Mellanskog:

1 De föreslagna nivåerna är visserligen bättre än ursprungsförslaget, som riskerade att slå hårt mot skogsbruket. Samtidigt har vi inte nått ända fram och vi skulle önska att man landade i ett förslag som främjar ett aktivt brukande av skogen. Det rimliga är att nivåerna baseras på tillväxten, det vill säga på hur mycket skogen beräknas växa under den avsedda perioden. I Sverige har vi utförliga data som ger en god bild av den nivån.

2 Skogens bidrag till klimatomställningen är helt avgörande för klimatmålen, både som kolsänka och som ersättare för fossila material och energislag. Varje sektor måste själv ställa om mot fossilfrihet. Skogens kolsänka kan inte bli en ursäkt för andra att inte ta sin del av ansvaret. Jag är därför tveksam till ett system med krediter. Risken är att en handel med krediter skapar en konstgjord marknad som bygger på att skogen inte brukas. Den största klimatnyttan får vi när vi brukar skogen och använder produkterna på ett smart sätt.

3 I Sverige har vi under hundra år kraftigt ökat kolsänkan i skogen. Det har vi gjort genom att virkesförrådet har dubblats. Samtidigt har vi brukat skogen och blivit världslidande på skogsindustrisidan. Det går att göra båda delarna men det behöver drivas av efterfrågan, inte av någon politisk detaljstyrning.

Tomas Lundmark, professor vid Institutionen för skogens ekologi och skötsel vid SLU:

1 Detta är i första hand ett politiskt verktyg, en överenskommelse om hur stor kolsänkan ska vara i Europa. Referensnivån borde i stället handla om att säkerställa skogens tillväxt. Dagens system gör att man klarar bokföringsuppdraget även om tillväxten halveras (bara avverkningen också halveras). Men det är ju rena katastrofen om tillväxten halveras för då halveras ju även klimatnyttan. I en politisk konstruktion måste man göra en mängd olika avvägningar i de ramverk som utarbetas och då blir det tyvärr inte så klimat-smart alla gånger.

2 Svenska skogsägare åstadkommer en nettoupplagring av många miljoner ton koldioxid - helt gratis. De sitter på en fantastisk affärsmöjlighet i klimatarbetet. Det är fullt möjligt att utveckla en handelsmodell för att kompensera för utsläpp i andra sektorer genom att öka skogens tillväxt och säkra en fortsatt upplagring av koldioxid. Ett aktivt skogsbruk kan både lagra in mer kol och öka leveransen av hållbara produkter.

3 Det inte är så stor skillnad, båda alternativen bidrar till klimatnytta på olika sätt. Men att bråka om att göra det ena framför det andra räddar inget Parisavtal. Det räcker inte med att byta en klimatnytta mot en annan. Enda sättet är att öka tillväxten. Ökad tillväxt och klimatnytta är i princip samma sak.

Naturvårdsverket har också fått frågorna men har avböjt att svara med motiveringen att Naturvårdsverket inte har varit involverat i arbetet med att ta fram den nya skogliga referensnivån och därför inte har någon tydlig gemensambredd hållning kring detta.

Nya FSC-regler från den 1 oktober

En ny FSC-standard för skogsbruk börjar gälla den 1 oktober i år. Från detta datum ska FSC-certifierade skogsbruk följa alla regler i den nya standarden, som utgår från den senaste versionen av FSC:s globala principer och kriterier, med anpassningar till svenska förhållanden.

Uppdatering av fakta och kartor varje månad

Lantmäteriet håller koll på alla skogsfastigheter i Sverige. En gång i månaden uppdateras fastighetsfakta och kartor. Vid erhållandet av en lagfart kan det ta upp till åtta veckor innan en fastighet är komplett hos Lantmäteriet. Vid ombildning av fastighet kan det dröja längre.

”Tillväxtnmålet i skogen måste bli tydligare”

Skogen i Sverige blir allt tätare. Utan tillväxtnmål finns ändå risk för att skogen inte räcker till samhällets alla önsningar, varnar SLU-professor.

Text **Tina Andersson**

DET ÄR EN brist att skogspolitiken inte innehåller ett tydligt mål för skogens årliga tillväxt och hur mycket förnybara råvaror som skogsägarna förväntas leverera. Det tycker Tomas Lundmark, professor vid SLU:s institution för skogens ekologi och skötsel.

– Jag skulle vilja att de styrande i landet hade mer dialog med skogsägarna om vilka incitament som krävs för att skogen ska kunna bidra till fossilfrihet, säger han.

I dag tycker han att diskussionen domineras av vilka ytterligare restriktioner som ska läggas på skogsbruket och hur mycket mer mark som ska undantas från virkesproduktion. Det börjar likna en situation där alla vill ha förnybara skogsprodukter men ingen vill att man ska avverka träd, anser Tomas Lundmark.

SAMTIDIGT FINNS DET mycket mer skog i skogen i dag än för 50 år sedan.

– Det beror på en långsiktig skogspolitik där avverkningen inte tillåts vara högre än den årliga tillväxten. Därför har det blivit mer träd i skogen varje år och vi har nu dubbelt så mycket skog som för hundra år sedan.

Bättre skogsskötselmetoder gör också att skogen växer mycket mer än tidigare. Det vore därför möjligt att öka avverkningen utan att virkesför-

FOTO: SHUTTERSTOCK

Det borde finnas ett tydligt mål för skogens årliga tillväxt, tycker Tomas Lundmark, professor vid SLU.

” Skogsägarna behöver övertyga politiker och allmänheten om att de är en del av lösningen.

Tomas Lundmark

rådet i skogen skulle minska, hävdar Tomas Lundmark.

– Vi har ätit massor av kaka men har ändå mer kaka kvar. Dagens skogspolitik borde i större utsträckning än hittills handla om hur mycket kaka vi ska kunna äta i framtiden, säger han.

FÖR ATT KLARA utmaningarna med fossilfrihet och en grön omställning av samhället anser Tomas Lundmark att skogens tillväxt måste öka ytterligare, så att det på ett uthålligt sätt går att öka tillgången på förnybara skogsprodukter för att bygga mer i trä och producera textilier, plastersättning, drivmedel med mera.

Han anser att det generellt sett finns gott om potential att ytterligare förbättra skogens tillväxt genom god skogsvård.

– Skogsägarna behöver övertyga politiker och allmänheten om att de är en del av lösningen. Skogsbruket är ett samhällsintresse som behöver diskuteras, där brukande och bevarande hanteras samtidigt, säger Tomas Lundmark.

Han tycker att Sverige i dag har en rad mål som i praktiken är orealistiska, att dagens skogsbruk inte räcker till för att samtidigt ersätta fossilanvändningen och uppfylla de miljömål som finns. ■

Douglasgranen har ett fint virke och kan ge bra pengar vid försäljning. FOTO: SHUTTERSTOCK

Regler styr odling av exotiska trädslag

Hur ska man tänka när det gäller främmande trädslag? – Vi avråder ingen från att prova exoter, men kom ihåg att det finns regler i certifieringen, säger Urban Nilsson, professor i skogsskötsel på SLU.

Text **Karin Janson**

FRÄMMANDE trädslag utgör fortfarande mindre än 5 procent av beståndet i våra svenska skogar. Vanligast bland exoterna är contortatallen, men där har antalet planterade träd minskat under en tioårsperiod.

– Nu för tiden är det nästan bara skogsbolag som planterat contortatall. Det finns några hybridarter som har ökat en aning, men det är fortfarande i liten skala, sammanfattar Urban Nilsson.

FORTFARANDE BEHÖVS forskning för att ta reda på hur invasiva olika arter är.

– Vi måste framför allt hålla koll på spridningen och ta fram en handlingsplan om det skulle visa sig att ett trädslag sprider sig okontrollerat. Vi behö-

ver också mer kunskap om nya sorter. Klimatförändringar gör att vi kan behöva andra trädslag, men det tar lång tid att få fram odlingsmaterial med bra genetik som passar svenska förhållanden.

HUR SKA MAN då tänka som enskild skogsägare? Våga prova, menar Urban Nilsson.

– Om man tar douglasgran som exempel så är det ett fantastiskt trädslag som ger väldigt bra virke. Om man har mogen douglas att sälja så kan man tjäna bra. Det finns också många fina lövträdsexoter som kan bli till värdefullt virke om trädet är rätt skött. Det är något som kan passa en privat markägare med rätt intresse, att ha det som ett vårdträd nästan.

Om man vill plantera exoter måste man anmäla det till Skogsstyrelsen, som vill ha koll på hur mycket som planteras. Skogsägare som har certifiering på virket bör också se över reglerna i certifieringen. Om man har för stor del exoter i en avverkning kan man förlora bonus på virket. ■

Fjällbjörk.

FOTO: SHUTTERSTOCK

KOMMENTAR

Den brukade skogen är en klimaträddare

SVERIGE HAR SEDAN den 1 januari 2018 en klimatlag. Enligt denna ska svenska regeringen varje år presentera en klimatredevision i budgetpropositionen. Detta för att följa upp utsläppsutvecklingen av växthusgaser. I klimatredevisionen ska framgå vilka beslut som tagits under året för att påverka utvecklingen i rätt riktning och vilka effekter dessa beslut fått på mängden utsläpp av växthusgaser. Allt i syfte att nå det långsiktiga målet att senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.

Skogen spelar här en viktig roll. Nettoupptaget i skogsmark mätt i koldioxidekvivalenter har enligt LULUCF-mätningar ökat sedan 1990 och uppgick år 2018 till ca 43 miljoner

ton. Detta är resultatet av en långsiktig skogsskötsel från skogsägarnas sida, där både avverkning och tillväxt ökat under perioden.

Det aktiva brukandet av skogen ger oss stora möjligheter att ersätta fossila produkter med råvara från skogen.

” Vem ska få äran, och inte minst ersättningen, för den klimatnytta som skogen gör?

DET GÄLLER FRAMÖVER att skapa förutsättningar för att kunna fortsätta den positiva utvecklingen av svenskt skogsbruk som skett under flera decennier. Den höga klimatnyttan är ett resultat av kombinationen mellan bland annat regelverk, ny teknik, nytt plantmaterial men framförallt skogsägarnas intresse och vilja att skapa en hög tillväxt som gynnar både klimatet och den egna plånboken. Skogsbruk handlar om långsiktiga beslut. Det är därför extra viktigt att beslut om framtida skogsbrukande görs med en sån tydlighet att kortsiktiga mål undviks, då dessa hindrar skogsägarna och samhället från att ta tillvara på hela potentialen i skogen.

Vem ska få äran, och inte minst ersättningen, för den klimatnytta som skogen gör? Är det byggbolaget som väljer trä istället för betong? Drivmedelsföretaget som ersätter fossila bränslen eller är det skogsägaren? Som vanligt behövs det samarbeten för att bygga en stabil framtid för ekonomin där skogens råvara skapar hållbara lösningar för framtiden. ■

ROLF ÅTTINGSBERG
Ställföreträdande chef
Handelsbanken Skog och lantbruk
roat01@handelsbanken.se

Skoglig snabbutbildning via Beredskapslyftet

I våras skapades Beredskapslyftet, ett privat initiativ med syfte att snabbutbilda arbetslösa så att de ska kunna arbeta med att plantera skog. Denna skogliga snabbutbildning finansieras av FAM, som via dotterbolaget Kopparfors skogar är en av Sveriges största skogsägare.

Midjehöga träd blir viltbete.

FOTO: HUSQVARNA

Pris för viltvänligt röjningsarbete

Stig Johansson, 81 år, prisades tidigare i år av Eksjö kommun för sitt arbete med att röja fram viltmat och naturvärden i ungskog. Ett av hans tips är att brunnsröja runt huvudstammar, kapa tallar och träd som inte ska bli huvudstammar i midjehöjd, så att de lättare kan betas av viltet.

10 procent av norska skogen ska skyddas

2016 beslutade det norska Stortinget att tio procent av all skog i Norge ska skyddas. Nu har forskare i landet identifierat de skogstyper som främst bör skyddas. Det är oceanisk (havsnära) tall- och lövskog, ädellövskog, västlig taiga, fjällbjörkskog och fennoskandisk lövsumpskog.

Sug efter svensk ull ett lyft för Fias gård

Fia Söderberg på Sjökarrets Ekogård har 65 lamm i år. Hon är känd från Ullpodden och står även bakom Ullförmedlingen, en förhållandevis ny mötesplats för alla som vill köpa och sälja ull.

Lönsammare vallodling hette den tummade boken som blev startskottet för Fia Söderbergs karriärbyte från bibliotekarie till fårbonde. I dag har hon lejt ut arbetet med ensilaget och fokuserar på det som ger störst glädje och lönsamhet: köttet och ullen.

Text **Karin Janson**
Foto **Kristina Sahlén**

Fårskinnet som ligger utbrett på bordet är täckt av dunmjuk, vit ull som känns silkeslätt att dra fingrarna igenom. Det kommer från ett jämtlandsfår,

en ras som blev godkänd för bara tio år sedan och som är en korsning mellan sveafår och merinofår.

– Rasen är sprungen ur ett jämtländskt avelsprojekt för att ta fram en finfibrig, mjuk ull på efterfrågan av det svenska företaget Woolpower. Ullen kan till exempel användas till hudnära plagg. Den traditionella svenska ullen är grövre och kan kännas stickig om den ligger direkt mot huden, förklarar Fia Söderberg.

PÅ 1960-TALET monterades den svenska ullindustrin ned och ull sågs plötsligt som något krångligt och tidsödande att hålla på med, en sidoverksamhet med låg lönsamhet. Men från att ha varit något som slängts och bränts >

➤ har den svenska ullen nu börjat tas till vara igen. Ett tecken i tiden är att klädmärken som Filippa K och Fjällräven har tagit fram egna produkter av svensk ull, i samarbete med Svenska fåravelsförbundet. På Gotland har Sveriges första tvätteri öppnats, vilket lett till att 80 procent av all ull på ön tas till vara.

– De senaste fem åren har det kommit många jättebra initiativ från olika håll, säger Fia Söderberg, som själv ligger bakom två av dessa: Ullförmedlingen, ett slags ull-Blocket där köpare och säljare kan få kontakt, och så Ullpodden, där hon tillsammans med Malin Ögland täcker in allt från fårklippning till mode.

– Ullförmedlingen började som en Facebookgrupp. Jag ville testa idén att koppla samman köpare och säljare. Intresset var mycket större än jag hade vågat hoppas, på bara några månader var vi 2 000 medlemmar. Då kände jag att här finns det ett stort behov.

NÅGRA ÅR SENARE beviljades Fia projektmedel från Leader Upplandsbygd för att ta fram en webbplats.

– I dag är Ullförmedlingen en arena som kan kopplas ihop med den övriga marknaden på sikt. Men även om det händer mycket på ullfronten nu så saknas fortfarande storskaligheten. Vi behöver ett spinneri som kan spinna stora mängder tunna garner av hög kvalitet. För det krävs att ännu mer av ullen tas till vara. Många bönder tror fortfarande att ull innebär låg lönsamhet, så alla initiativ som kan visa på motsatsen är jättebra.

Själv har Fia och hennes sambo Leif Yttergren 40 tackor och 65 lamm, som leker i de steniga hagarna med röda trästaket på gården utanför Almunge. Hon jobbar i egen firma som konsult och sköter gården, Leif har ett

Gårdens tackor och lamm är av raserna gotlandsfår och jämtlandsfår.

Sjökärrets ekogård

- Gården har 40 tackor och 65 lamm av raserna gotlandsfår och jämtlandsfår.
- Varje år produceras cirka 600 kg lammkött, drygt 100 kg ull samt cirka 30 kg garn och kardad ull. Gården har 15 hektar mark och lika mycket skog.

annat heltidsjobb. De egna hästarna, en nordsvensk och en ardenner, tittar ut från sin hage och lite längre bort går en flock rödkuller och betar. Två tuppar med varsin höna sprätter omkring på gården och hoppar då och då upp på grinden till fårhagen. Sjökärrets ekogård ligger vid vägs ände, men ändå centralt.

– **JAG BRUKAR** säga att vi har nära till allt vi behöver. Vi har en snäll granne som låter oss låna bete och skörda grovfoder på hans vall, flera lokala slakterier på nära håll och så SLU och deras ambulatoriska klinik som åker ut utan akuttaxa för veterinärbesök under lammingsäsongen. Och kunderna hittar också hit, bland annat många sommargäster.

Gården har varit i deras ägo i elva

år. Ett par år dessförinnan ägde de en annan gård i byn.

Fia, som är uppvuxen i Östersund, har tidigare jobbat som bibliotekarie.

– Det fanns en bok på biblioteket som hette *Lönsammare vallodling* och det var ingen kö på den så jag kunde låna om den flera gånger. Det var där vi lärde oss grunderna i att ta eget hö. Och så köpte vi in en massa rostiga maskiner från 60-talet som fick granarna att titta lite extra när vi var ute och körde.

Nu för tiden har arbetet med valen lejt ut till en annan bonde.

– Han kommer med sin stora höpress och det tar bara en kort stund så är allt gräs pressat, det som vi slet med i dagar tidigare när vi tog torrhö, säger Fia och skrattar åt minnet. ➤

Fia Söderberg tog initiativet till Ullförmedlingen och driver Ullpodden tillsammans med Malin Ögland.

GÅRDSREPORTAGET

I gårdsbutiken säljs ull, garn och kött.

Ullen rensas innan den skickas till spinneriet. Timotejfrön och tistlar är särskilt besvärliga att få bort.

Fast allt handlar inte om lönsamhet för oss, det är en livsstil också. Friheten att ha en gård har ett värde i sig.

Fia Söderberg

torp som de hyr ut till turister sommartid. I butiken är det köttlådorna som genererar störst intäkter.

– Fast jag skulle nästan våga påstå att ullen är på väg i kapp, lönsamhetsmässigt. I alla fall jämtlandsullen, som är väldigt populär bland handspinnare. Gotlandsullen, som vi också säljer, finns det redan god tillgång på, även om den också har fantastiska kvaliteter.

Skinnen är också populära, både de grå lockiga skinnen från gotlandsfåren och de extra mjuka från jämtlandsfåren. Men det är långa ledder. Efter slakten i november skickas skinnen på beredning till ett företag i Tranås och kan levereras till sommaren. Fia viker ihop det vita skinnets och tar upp orensad ull ur en plastpåse för att visa hur hon rensar den innan den skickas till spinneriet. Timotejfrön och tistlar är särskilt besvärliga att få bort. Vanligtvis brukar man använda sommarullen till garn, då den

inte är lika smutsig som vinterullen.

– Det finns mycket nya idéer för användningsområden för ullen, till exempel inom sjukvården, där man använder den vid neonatalvård och äldrevård. Trädgårdsull börjar också komma nu. Ull reglerar värmen och skapar en fantastiskt bra miljö för jorden, samtidigt som luften släpps igenom. Och där passar vinterullen bra, eftersom den ofta är rätt skräpig och smutsig, säger hon.

MEN FÖR ATT den svenska ullen ska kunna användas storskaligt måste ett par problem lösas. Ett är insamling av ullen, ett annat att hitta fler människor som vill jobba med ull, som klippare, sorterare och klassificerare, och inom industriell ullförmedling.

– Efterfrågan är större än utbudet i dag, vilket är jätteroligt. Nu krävs det fler yrkesverksamma i branschen och insamlingar som kan ta hand om ullen, säger Fia. ■

Besök oss på **SkogsMaskin DAGARNA** Karlskoga 15-16 maj

FTG MOWI

Sveriges mest sålda huggarvagnar!

FTG Cranes AB • 0521-26 26 30 • www.ftgforest.com

FTG MOHEDA

Besök oss på **SkogsMaskin DAGARNA** Karlskoga 15-16 maj

CLARK TRACKS
Högpresterande för maximerad livslängd

f i YouTube

LÄNGRE LIVSLÄNGD
MINSKAT UNDERHÅLL OCH STILLESTÅNDSTID

PATENT SÖKT

HAGGISLÄNKEN NU SOM STANDARD

www.clarktracks.se
Ägare till Clark Tracks är Nordic Traction Group, Gunnebo 0490-28 590 | CT4008

HYPRO

ETT VINNANDE SKOGSFÖRSVAR
Angrip barkborreangreppen med lönsamhet - kör HYPRO!

HYPRO 755 HB

HYPRO 300

För mer information, kontakta HYPRO på tel. 0479 220 59 eller besök www.hypro.se

Heta stolen

”Halva landsbygden är i starkt behov av bättre uppkoppling”

Landsbygden missgynnas när snabb internetuppkoppling byggs ut. Regeringen måste satsa mer pengar, tycker Cecilia Reje, infrastrukturexpert på LRF.

Text **Tina Andersson** Foto **Kristina Sahlén**

Varför är det så viktigt med bredband?

– Bredband är en förutsättning för att kunna använda digital teknik. Det finns så många fördelar, exempelvis kan en lantbrukare spara både tid och resurser och samtidigt få bättre beslutsunderlag. Bredbandsuppkoppling minskar även betydelsen av avstånd – vilket gör det till en viktig landsbygdsfråga i ett avlångt och glesbefolkat land som Sverige.

Hur ser det ut i dag?

– Vår senaste undersökning, som genomfördes av undersökningsföretaget Landja under våren 2020, visar att ungefär 54 procent av lantbrukarna har fiber. Bland dem som saknar fiber är det många som förlitar sig på exempelvis mobilnätet och kopparnätet för uppkoppling. Cirka fem procent uppger att de helt och hållet saknar internetuppkoppling.

Vad säger medlemmarna om det här?

– Det vanligaste samtalet jag får är från en medlem som har fått sitt kopparnät nedtaget och har en instabil mobil bredbandslösning i stället. De är ofta ganska frustrerade och vill gärna ha fiber. LRF har länge lyft fram att nedmonteringen av kopparnätet måste synkas med fiberutbyggnaden.

Varför går utvecklingen långsamt?

– Vi ser en avmattning i utbyggnadstakten av fiber i landet. Det beror till stor del på att det är längre avstånd mellan husen, vilket innebär att det blir dyrare och svårare. Det finns även många kunder som har blivit utlovade en fiberanslutning av de större aktörerna på mark-

naden, som inte har levererats.

Vad tycker du om det?

– Det är under all kritik. Vi kan inte tillåta att fiberutbyggnaden stannar av när vi kommer längre från tätorterna. Halva landsbygden är i starkt behov av en bättre uppkoppling.

Vad skulle behövas?

– Post- och telestyrelsen har räknat ut att det kommer att krävas ungefär 22 miljarder för att nå regeringens bredbandsmål om ett helt uppkopplat Sverige till 2025. Dagens budget uppgår bara till ett par procent av det. Det är tydligt att regeringen behöver tillföra mer resurser.

Blir det inte omodernt att gräva?

– Utifrån vad vi vet i dag är fiber den mest robusta lösningen som medger högst hastigheter. Däremot vet vi inte hur teknikutvecklingen kommer att se ut i framtiden. Det sker en hel del utveckling i de mobila näten som ska bli intressant att följa, exempelvis introduktionen av det nya 5G-nätet. I framtiden kommer vi säkert att få se en kombination av olika tekniker.

Vad har du åstadkommit hittills?

– Bland annat har jag tillsammans med andra jobbat för ett flertal satsningar på bredband och det enskilda vägnätet, som har blivit verklighet. Vi har även jobbat hårt för att lyfta lantbruket som en målgrupp för framtidens 5G-nät. ■

Cecilia Reje

Aktuell som: Näringspolitisk expert på LRF, ansvarsområde infrastruktur, sedan november 2018.
Ålder: 28 år.
Anknytning till jord- och skogsbruk: Har tidigare arbetat som politisk tjänsteman i miljö- och jordbruksutskottet i riksdagen.

Expertpanelen

Handelsbankens experter svarar på läsarnas frågor om finansiering, skatter, placeringsformer med mera. Mejla till: skogochlantbruk@handelsbanken.se

Hur fungerar prissäkring?

Jag funderar på att prissäkra veteskörden och undrar om det är ett bra alternativ. Hur fungerar det? Hur ska man tänka? Det vore fint att få en förklaring kring detta.

Anonym

SVAR: Jag talar med många lantbrukare varje år om prissäkring och ska försöka förklara lite runt detta med prissäkring. Det kan vara lätt att tänka att priset helst ska gå ned efter en gjord prissäkringsaffär. Om det sker får man ju en vinst i affären med banken och pengar in på kontot är sällan något negativt. Pengarna in på kontot ska i detta fall täcka upp för en nedgång i pris på fysisk vara.

Det går även att tänka i andra banor, även om jag tycker att det som är beskrivet ovan förstås är ett gynnsamt utfall – pengar in på kontot från affären med banken är precis vad en producerande lantbrukare vill ha när fysisk vara fallit i pris. Men ska man inte hoppas på det omvända? Mina tankar är desamma oavsett om det gäller råvaror eller säkring av EU-stöd men jag väljer att visa hur jag menar med ett exempel med vete:

Anta att er gård producerar 1 000 ton vete och ni väljer att prissäkra 600 ton. Går priset upp efter att ni säkrat priset så kommer ni att göra en förlust i affären med banken. Ni kommer dock rimligen att få en ungefärlig motsvarande prisuppgång/vinst i det andra benet, alltså i form av mer betalt för 600 ton fysiskt vete. Givet detta ungefärliga nollsummespel i de båda 600-tonsbena blir då ett minus i affären med banken egentligen att föredra,

Man bör alltid hoppas på en prisuppgång – även efter en prissäkringsaffär.

FOTO: SHUTTERSTOCK

detta då ni i exemplet och oftast även i verkligheten har en andel osäkrad vara och den vill ni ha så mycket betalt för som möjligt. Ett gott resultat på totalen bör vara mer önskvärd än ett stort plus i affären med banken.

NI LANTBRUKARE SKA alltså, menar jag, vara glada att ni prissäkrat delar av er skörd de år priserna faller men efter en prissäkringsaffär ska ni egentligen ändå fortsätta hoppas på en prisuppgång. Att sitta och hoppas på prisfall efter att en prissäkring är gjord blir nästan som att hoppas på att huset ska brinna ned efter att hemförsäkringen är tecknad.

En annan sak att försöka dra fördel av är hur de olika noterade terminskontrakten i

samma råvara ofta följer varandra ganska väl, såväl upp som ned. Ett exempel är under och efter torkan år 2018, då steg priserna på skörd 2018 kraftigt men terminspriserna även på skörd 2019 och 2020 följde med upp – det var första gången någonsin som lantbrukare kunde sälja terminer på Parisbörsen till priser över 2 000 kronor per ton för tre på varandra följande skördar samtidigt (2018, 2019 och 2020).

KARL PERSSON
Handelsbanken
kape15@handelsbanken.se

Kontoret tipsar

I varje nummer av tidningen Tillväxt presenterar vi här tips och nyheter från Handelsbankens kontor runt om i Sverige

Enkelt och smidigt med rådgivning online

– **Många av mina kunder är äldre och i dessa tider när vi ska undvika att träffas fysiskt uppskattar de att vi kan ses digitalt.**

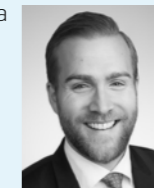
Det säger Viktor Ljung, placeringsrådgivare på Handelsbanken i Skellefteå.

Text **Marina Tell Eskildsen**

I SAMBAND med pandemibrottet i mars lanserade Handelsbanken den nya onlinerådgivningen.

– Det blev helt klart en bra timing, säger Viktor Ljung, som före sommaren hade hunnit med över 50 digitala rådgivningsmöten. – Det blir ytterligare ett sätt att möta banken. Kunderna upplever det som proffsigt och flexibelt.

Ett onlinemöte sker via kundens internetbank och fungerar såväl i mobilen som i datorn och padnan. Den som väljer detta kan

Viktor Ljung

sitta hemma i lugn och ro och bli uppringd på avtalad tid.

– Den kund som vill mötas så här ansluter sig via mobilt Bank-id och jag kan sedan dela min skärm och på så vis gå igenom det jag vill visa för kunden, säger Viktor Ljung.

Att kunna erbjuda rådgivning kring ekonomi och placeringar digitalt skapar ytterligare förtroende, tycker Viktor Ljung.

– Det är väldigt enkelt och det känns extra kul och värdefullt att kunderna upplever det här så positivt.

- Q sköta skog|
- Q sköta skog
 - Q sköta skogsfastighet
 - Q sköta skogstomt
 - Q **att** sköta skog
 - Q sköta **sin** skog
 - Q sköta **om** skog
 - Q **hur** sköta skog
 - Q sköta **päls norsk** skogskatt

Du kan sluta googla nu

Svaren finns i din skogsbruksplan.
Det ska vara lätt att göra rätt och med en
skogsbruksplan från SCA kan du vara säker på
att du gör rätt åtgärd i rätt tid.

Vill du veta mer?
Kontakta en av våra virkesköpare redan i dag.

sca.com/skogsbruksplan

